

Child & Adolescent
Mental Health
Initiative

Πρωτοβουλία
για την Ψυχική Υγεία
Παιδιών & Εφήβων

“Δράσεις διαλόγου για την ψυχική ευημερία και ευεξία των εφήβων”

Ένας συνοπτικός μεθοδολογικός οδηγός
υλοποίησης σε σχολικές τάξεις

Διεθνής Πρωτοβουλία
για την Υγεία
Global Health Initiative

ΙΣΝ / SNF

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION

επικεντρώ ο άνθρωπος
humanity at the core

Child Mind
Institute

1. Εισαγωγή

Ο παρών συνοπτικός μεθοδολογικός οδηγός απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να υλοποιήσουν σχετικές δράσεις στις τάξεις τους, ιδίως στα σχολεία που συμμετέχουν στο Δίκτυο Ενεργών Σχολείων για την Ψυχική Ευημερία και Ευεξία των Εφήβων.

Προέκυψε ως προϊόν του Προγράμματος Νεανικής Συμμετοχής YES (Youth Engagement Scheme), που αποτελεί προγραμματικό άξονα της Πρωτοβουλίας για την Ψυχική Υγεία Παιδιών & Εφήβων (Child & Adolescent Mental Health Initiative – CAMHI), ένα πενταετές πρόγραμμα που έχει στόχο να συμβάλει στην ενίσχυση της παρεχόμενης φροντίδας ψυχικής υγείας σε παιδιά και εφήβους, καθώς και στην ενδυνάμωση των υποδομών για την πρόληψη, αξιολόγηση και θεραπεία δυσκολιών ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζουν παιδιά και έφηβοι στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα εντάσσεται στο πλαίσιο της Διεθνούς Πρωτοβουλίας για την Υγεία του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος και υλοποιείται σε συνεργασία με τον ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικό οργανισμό της Ν. Υόρκης Child Mind Institute και ένα Δίκτυο φορέων και επαγγελματιών που εργάζονται στην πρώτη γραμμή του δημόσιου συστήματος υγείας, με τη στήριξη του Υπουργείου Υγείας.

Το Πρόγραμμα Νεανικής Συμμετοχής YES έχει στόχο τη συστηματική ακρόαση των απόψεων των εφήβων σε θέματα που άπτονται της ψυχικής τους υγείας και τη διαρκή ανατροφοδότηση των επιμορφωτικών και λοιπών δράσεων της Πρωτοβουλίας με την οπτική των ίδιων των παιδιών. Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δύο πυλώνες υλοποίησης.

Ο πρώτος αφορά τη συγκρότηση και λειτουργία Εφηβικών Συμβουλευτικών Ομάδων (ΕΣΟ) σε 5 πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα, Ηράκλειο), αποτελούμενες από εφήβους ηλικίας 13 ως 17 ετών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά και σχολικά πλαίσια. Πραγματοποιούν δια ζώσης συναντήσεις μία φορά τον μήνα, ενώ τα μέλη τους αναπτύσσουν παράλληλα πρωτοβουλίες και δράσεις στο σχολείο τους ή σε άλλους χώρους ενδιαφέροντος. Η λειτουργία των ομάδων βασίζεται στις αρχές της διαβούλευσης και του διαλόγου με στόχο την ελεύθερη έκφραση και αποτύπωση των απόψεων των εφήβων μέσα από διαδραστικές διαδικασίες, που περιλαμβάνουν παιχνίδια, συζητήσεις σε ομάδες και ολομέλεια, ζωγραφική, καλλιτεχνικές δράσεις, δυναμικές εικόνες και άλλα εργαλεία. Οι ομάδες συντονίζονται από έμπειρους εμπυχωτές/εμπυχωτρίες, υποστηρίζονται από νεότερα πρόσωπα σε ρόλο διευκολυντών και πλαισιώνονται από επαγγελματίες ψυχικής υγείας της Πρωτοβουλίας, που συζητούν με τα παιδιά για θέματα συναφή με την ειδικότητά τους.

Ο δεύτερος πυλώνας αφορά στην υλοποίηση δράσεων διαλόγου στα σχολεία των μελών των ΕΣΟ, σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς-συνεργούς τους. Με την ολοκλήρωση της δεύτερης χρονιάς διοργάνωσης παρόμοιων δράσεων σε 60 διαφορετικά σχολεία, δημοσιοποιήθηκε σχετική έκθεση από την Πρωτοβουλία για την Ψυχική Υγεία Παιδιών & Εφήβων.

Οι δράσεις διαλόγου που προτείνονται στο σχετικό εγχειρίδιο της Πρωτοβουλίας για την Ψυχική Υγεία Παιδιών & Εφήβων βασίζονται στην τετραετή εμπειρία του Προγράμματος Νεανικής Συμμετοχής YES, την επί τρία έτη λειτουργία **5 Εφηβικών Συμβουλευτικών Ομάδων** σε 5 πόλεις της Ελλάδας και την υλοποίηση σχετικών δράσεων από εκπαιδευτικούς σε μεγάλο αριθμό σχολείων της Β/Βάθμιας Εκπαίδευσης, από το 2022 και έπειτα.

Για την εφαρμογή των Δράσεων Διαλόγου οι εκπαιδευτικοί ακολουθούν το μοντέλο της **συμμετοχικής βιωματικής μάθησης**, περιλαμβάνοντας **παιχνίδια**, διαδικασίες ομαδικής διαβούλευσης και **συνεργασίας** σε ολομέλεια και σε μικρές ομάδες.

2. Προετοιμασία

Ο κύκλος των **7 δώρων (ή τριώρων) συναντήσεων** των δράσεων διαλόγου προτείνεται να **προγραμματιστεί** από την αρχή της σχολικής χρονιάς, να έχει συμφωνηθεί ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας, και να έχει γνωστοποιηθεί στα παιδιά, τα οποία θα πρέπει να γνωρίζουν τις μέρες που θα πραγματοποιηθούν οι συναντήσεις αυτές. Προτείνεται, επιπλέον, να πραγματοποιείται εξ αρχής συζήτηση στους συλλόγους διδασκόντων σχετικά με τη σκοπιμότητα και τον τρόπο που θα οργανωθούν οι συναντήσεις (π.χ. σε συνδυασμό με μαθήματα, σχέδια δράσης, δράσεις ενεργού πολίτη, εργαστήρια δεξιοτήτων, δράσεις στο πλαίσιο παγκόσμιας ημέρας ψυχικής υγείας, Πανελλήνιας Ημέρας για τη Βία στο Σχολείο, κ.ά.), όπως και σχετικά με το ποιοι εκπαιδευτικοί θα αναλάβουν να τις συντονίσουν. Οι σύλλογοι χρειάζεται να δώσουν την έγκρισή τους, έτσι ώστε στη διάρκεια της χρονιάς να είναι υποστηρικτικοί στην υλοποίηση των δράσεων.

Προτείνεται οι δράσεις να υλοποιηθούν **απ' όλα τα τμήματα** μίας τουλάχιστον τάξης, ή και περισσότερων, αν αυτό είναι εφικτό. Στην περίπτωση που επιλέγεται μία τάξη, προτείνεται η Α', καθώς ακόμη δεν έχουν διαμορφωθεί οι σχέσεις στη σχολική κοινότητα.

Για κάθε τμήμα προτείνεται να ορίζεται **ένας/μία εκπαιδευτικός**, με συναφή επιμόρφωση και εμπειρία, ως υπεύθυνος/η των 7 δράσεων όλης της χρονιάς, και μαζί τους να συμμετέχει τουλάχιστον ένας/μία ακόμη εκπαιδευτικός, με εμπειρία ή χωρίς, που βρίσκεται στον κύκλο με τα παιδιά και συμμετέχει σε παιχνίδια και συζητήσεις. Ο/η υπεύθυνος τμήματος είναι επίσης σκόπιμο να ενημερώνεται, και να επιδιώκεται η συμμετοχή του/της στις δράσεις διαλόγου εφόσον το επιθυμεί.

Οι εκπαιδευτικοί δεν συμμετέχουν στην αλληλεπίδραση με τα παιδιά όταν γίνεται χωρισμός σε μικρότερες ομάδες συζήτησης ή δημιουργικές δράσεις. Γενικότερα, οι εκπαιδευτικοί έχουν ρόλο εμπυχωτών – διευκολυντών της συζήτησης χωρίς να είναι ιδιαίτερα παρεμβατικοί ή κατευθυντικοί.

Οι συναντήσεις των δράσεων διαλόγου διεξάγονται με τους μαθητές και τις μαθήτριες να κάθονται σε **διάταξη κύκλου** χωρίς θρανία, ώστε να είναι εύκολη και η μετακίνηση τους.

Αν το σχολείο διαθέτει μεγάλη αίθουσα, προτείνεται να χρησιμοποιηθεί αυτή η αίθουσα στις ώρες που θα γίνουν οι 7 δράσεις, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλα τα τμήματα που τις έχουν προγραμματίσει. Κάθε φορά που πραγματοποιείται συνάντηση ενός

τμήματος, ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός μπορεί να ζητά, στο διάλειμμα που προηγείται, από κάποια παιδιά να βάζουν τις καρέκλες σε κύκλο.

Οι **σύμβουλοι σχολικής ζωής** της σχολικής μονάδας είναι σημαντικό να συμμετέχουν στην προετοιμασία και υλοποίηση των δράσεων, ακόμη και αν δεν αναλάβουν την ευθύνη διοργάνωσής τους. Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να ενημερώνονται.

Οι εκπαιδευτικοί που θα αναλάβουν ως «υπεύθυνοι» υλοποίησης των δράσεων διαλόγου σε διαφορετικά τμήματα συγκροτούν **ομάδα** που ανταλλάσσουν μεταξύ τους ενημέρωση για την πορεία υλοποίησης των δράσεων. Στην ομάδα αυτή καλούνται και οι σύμβουλοι σχολικής ζωής, ακόμη και αν δεν περιλαμβάνονται στους «υπευθύνους», και προσκαλούνται, όποτε είναι εφικτό, να συμμετέχουν ο/η ψυχολόγος και ο/η κοινωνικός λειτουργός, αν υπάρχουν στο σχολείο. Ένα από τα πρόσωπα της ομάδας (ή και περισσότερα) ορίζεται ότι θα συμμετέχει στις μηνιαίες διαδικτυακές συναντήσεις του Δικτύου Ενεργών Σχολείων.

Τα μέλη της παραπάνω ομάδας **προετοιμάζονται** κατάλληλα, μελετώντας το σχετικό υλικό και συζητούν για τη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί και για πιθανά κοινά στοιχεία που θα έχουν οι ομάδες (π.χ. μπορεί να αποφασιστεί να έχει κάθε ομάδα ένα μικρό τετράδιο όπου κάποια παιδιά αναλαμβάνουν -μετά από κάθε συνάντηση- να κρατούν σημειώσεις, να γράφουν τι τους έκανε εντύπωση, ποιες αποφάσεις πάρθηκαν κ.λπ.). Επίσης, μπορούν να ανατρέξουν στο σχετικό βοήθημα που παρέχεται, όπως και στη βιβλιογραφία, για διάφορα **παιχνίδια ομάδας** που είναι σημαντικό να προτείνουν σε διάφορα σημεία των συναντήσεων.

Πριν την έναρξη των συναντήσεων αποστέλλεται στους γονείς των μαθητών του σχολείου που θα συμμετάσχουν στη δράση, επιστολή που εξηγεί τη σκοπιμότητα, το νόημα και τη δεοντολογία των συναντήσεων αυτών (βλ. ενδεικτικό πρότυπο στο παράρτημα). Αντίστοιχη ενημέρωση δίνεται και στο 15μελές μαθητικό συμβούλιο.

Πριν τη διεξαγωγή της πρώτης συνάντησης, προτείνεται ο/η υπεύθυνος/η εκπαιδευτικός να εξηγήσει αρχικά στο **πενταμελές συμβούλιο της τάξης**, και μετά σε ολόκληρη την τάξη, τον σκοπό των δράσεων αυτών, ζητώντας τη συνεργασία τους («Σκοπός αυτών των δράσεων είναι να μιλήσουμε και να επικοινωνήσουμε με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο για θέματα που μας ανησυχούν, μας απασχολούν και μας επηρεάζουν και για το πώς μπορούμε να είμαστε και να νιώθουμε καλά στη ζωή μας, αυτό που ονομάζουμε ευημερία και ευεξία. Θέλουμε τη συνεργασία σας ώστε οι δράσεις να ταιριάζουν με τις ανάγκες σας»).

Πριν από την πρώτη συνάντηση προτείνεται να δοθεί στα παιδιά ένα σύντομο ερωτηματολόγιο για να συμπληρώσουν ανώνυμα. Το ερωτηματολόγιο αυτό έχει τεθεί υπόψη του Υπουργείου Παιδείας και δεν περιλαμβάνει προσωπικά δεδομένα των παιδιών που το συμπληρώνουν, ούτε θίγει ευαίσθητα θέματα, αλλά στοχεύει στη μέτρηση της επιδραστικότητας των προτεινόμενων δράσεων.

3. Η πρώτη συνάντηση

Η πρώτη συνάντηση είναι πολύ σημαντική για να καταλάβουν τα παιδιά τους στόχους και τον τρόπο διεξαγωγής αυτού του κύκλου συναντήσεων και να συμφωνήσουν το πλαίσió τους. Είναι σημαντικό επίσης να συμφωνήσουν για τον αλληλοσεβασμό και τα όρια έκφρασης απόψεων, κριτικής, αντιρρήσεων, αποριών και γενικότερα έκφρασης γνώμης χωρίς να παραβιάζεται η γνώμη και να θίγεται η προσωπικότητα άλλων. Επιπλέον, χρειάζεται να νιώσουν **άνεση** και **εμπιστοσύνη**, και γι' αυτόν τον λόγο προτείνεται να χρησιμοποιηθούν **παιχνίδια** και διάφορες τεχνικές και μορφές επικοινωνίας.

Είναι σημαντικό από την πρώτη στιγμή να συμφωνηθεί ότι ο στόχος των συναντήσεων δεν είναι ψυχοθεραπευτικός ούτε επιδιώκεται να εκθέσουν τα παιδιά πολύ προσωπικές δυσκολίες και βιώματα. Όμως, αν κάποιο παιδί νιώσει την άνεση να μιλήσει σε μικρό κύκλο ή στην ολομέλεια για κάτι προσωπικό που το έχει προβληματίσει, τότε η ομάδα θα χειριστεί με εχεμύθεια τις πληροφορίες αυτού του είδους και δεν θα αναπαραχθούν περαιτέρω. Τέλος, εξηγείται ότι εφόσον κάποιο παιδί θέλει να συζητήσει με εχεμύθεια κάποιο ζήτημα που το απασχολεί, υπάρχει δυνατότητα με αίτημά του να συναντήσει κατ' ιδίαν ψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό της σχολικής μονάδας.

Προτείνεται η εισαγωγή που θα κάνει ο/η εκπαιδευτικούς να είναι περίπου έτσι:

- Πώς σας φαίνεται που καθόμαστε στον κύκλο; Μπορούμε έτσι να βλέπουμε όλες και όλοι τους άλλους και τις άλλες στα μάτια όταν μιλάνε, αλλά και όταν δεν μιλάνε. Η επικοινωνία άλλωστε δεν γίνεται πάντοτε με τον λόγο. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο, σε κύκλο, θα βρισκόμαστε φέτος ένα δίωρο κάθε μήνα στο πρόγραμμα που λέγεται «Δράσεις Διαλόγου για την ψυχική ευημερία και ευεξία των εφήβων». Αυτές οι συναντήσεις δεν είναι ένα συνηθισμένο «μάθημα». Θέλουμε να μαθαίνουμε συζητώντας, παίζοντας, επικοινωνώντας και δημιουργώντας, όλοι μαζί αλλά και σε μικρές ομάδες. Φέτος, θα κάνουμε 7 τέτοιες συναντήσεις, μία κάθε μήνα. Όπως σας έχουμε πει, ο στόχος μέσα από αυτές τις συναντήσεις είναι να νιώσουμε άνετα και να επικοινωνήσουμε με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο για θέματα που μας ανησυχούν, μας απασχολούν και μας επηρεάζουν. Σήμερα, που είναι η πρώτη μας συνάντηση, θα **παίξουμε**, θα κάνουμε το **συμβόλαιο** μας και θα διαλέξουμε κάποια **θέματα** που θα θέλουμε να συζητήσουμε περισσότερο στη διάρκεια της χρονιάς. Ξεκινώντας τη συνάντηση θέλω να σας παρακαλέσω να είμαστε ειλικρινείς αλλά, παράλληλα, σε όλες τις απόψεις που εκφράζουμε, να σεβόμαστε τους συνομιλητές μας, να ακούμε και να μην προσβάλουμε. Όλοι μας θα έχουμε δικαίωμα να μη μιλήσουμε, αν δεν θέλουμε, ή να μην παίξουμε ένα παιχνίδι που προτείνεται στην ομάδα, αλλά δεν έχουμε δικαίωμα να παρενοχλούμε τους άλλους ή να ειρωνευόμαστε άλλα πρόσωπα για κάτι που πιστεύουν, υποστηρίζουν ή κάνουν. Ας σεβαστούμε τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις ανάγκες των άλλων. Αυτά όμως θα τα πούμε σε λίγο που θα κάνουμε και το συμβόλαιό μας, ας ξεκινήσουμε τώρα με ένα παιχνίδι για να χαλαρώσουμε και να γνωριστούμε καλύτερα...

Τα **παιχνίδια** είναι πολύ σημαντικά σε όλη τη διαδικασία γιατί βοηθούν να χαλαρώσει το κλίμα και να κτιστεί η εμπιστοσύνη ώστε η οποιαδήποτε συζήτηση να είναι αβίαστη και ειλικρινής. Στα παιχνίδια συμμετέχουν και οι εκπαιδευτικοί.

Στο **κλείσιμο** της πρώτης συνάντησης είναι πολύ σημαντικό να δοθεί χρόνος **αξιολόγησης**, με συζήτηση για το πώς φάνηκε στα παιδιά η συνάντηση, και ίσως να γίνει αναφορά σε μια λέξη ή συναίσθημα που έμεινε στο μυαλό τους από αυτήν. Υπενθυμίζεται ο χρόνος της επόμενης συνάντησης και, εφόσον δοθεί κάποια αποστολή στα παιδιά, όπως αυτή που αναγράφεται στον οδηγό, καταγράφεται στο βιβλίο «πρακτικών» που αναλαμβάνουν εθελοντικά κάποια παιδιά να τηρούν, και να έχουν διαθέσιμο σε όποιον/α θέλει να το διαβάσει ή και να προσθέσει κάτι.

4. Η οργάνωση των συζητήσεων

Επειδή στόχος των συναντήσεων είναι ο **διάλογος**, είναι καλό οι συζητήσεις να διεξάγονται με συμφωνημένο τρόπο και αρχές.

Η **συζήτηση σε ολομέλεια** είναι καλό να έχει κάποιο συντονιστή που δεν είναι απαραίτητο να είναι ο/η εκπαιδευτικός. Μπορεί να επιλέγεται κάθε φορά ένας μαθητής ή μια μαθήτρια για τον ρόλο αυτό. Επίσης, μπορεί να συμφωνηθεί ότι στη συζήτηση υπάρχει αντικείμενο του λόγου (π.χ. ένα μαλακό μπαλάκι) το οποίο θα το κρατάει το άτομο που παίρνει κάθε φορά τον λόγο. Ενισχύεται έτσι περισσότερο η προσοχή και η ενεργητική ακρόαση όλων.

Η συμμετοχή στον διάλογο είναι **προαιρετική**. **Δεν πιέζουμε ή υποχρεώνουμε κάποιο παιδί να μιλήσει**. Για πολλά παιδιά χρειάζεται διαφορετικός χρόνος ώστε να νιώσουν άνετα να μιλήσουν σε κύκλο. Για τον λόγο αυτό, εκτός από την ολομέλεια, δίνουμε χρόνο και σε ζεύγη να συνομιλούν για λίγη ώρα ή σε **μικρές ομάδες**. Όταν χωρίζουμε μικρές ομάδες είναι καλό να δίνονται **χρονικά περιθώρια** διεξαγωγής της συζήτησης σε αυτές, και να ζητείται από κάθε ομάδα να ορίσει έναν ή μία εκπρόσωπο που θα παρουσιάσει περιληπτικά όσα συζητήθηκαν σε αυτήν. Η χρήση σημειώσεων μπορεί να είναι βοηθητική.

Παρατηρούμε καλά την ατμόσφαιρα και αν χρειαστεί ενδέχεται να διακόψουμε διακριτικά κάποιο μέλος, αν δούμε ότι κάποια άλλα μέλη της ομάδας δυσφορούν. Δίνουμε **χρόνο στην σιωπή** και αν θεωρήσουμε ότι θα ωφελήσει αλλάζουμε με ήπιο τρόπο το θέμα.

Εκπαιδεύουμε τα παιδιά στην **ενεργητική ακρόαση**. Μια σχετική άσκηση που βοηθάει σε αυτόν τον στόχο είναι η εξής: Σε ένα ερώτημα που τίθεται προς συζήτηση, χωρίζουμε την τάξη σε ζεύγη και ζητάμε να ανταλλάξουν απόψεις και στη συνέχεια να παρουσιάσουν κάποια παιδιά τις απόψεις που άκουσαν, ενδεχομένως και σχολιάζοντας αυτές. Αν γίνει σχολιασμός, δίνεται δυνατότητα και στο πρόσωπο που εξέφρασε τις απόψεις να δευτερολογήσει.

Επιβραβεύουμε και αναγνωρίζουμε την προσπάθεια και συμμετοχή των μελών.

Ειδικότερα, των παιδιών εκείνων που κατά την μαθητική διαδικασία βρίσκονται πίσω από τον μέσο όρο της τάξης και δυσκολεύονται ή δεν είναι συμμετοχικά.

Αν τυχόν υπάρξουν περιπτώσεις ειρωνείας ή προσβολές, πρέπει να υπάρξει άμεση παρέμβαση από τον εκπαιδευτικό και επαναφορά στον σεβασμό και σε αυτά που έχουν συμφωνηθεί στο συμβόλαιο της ομάδας.

Αν κάποιο παιδί **‘μονοπωλεί’** τη δράση με τη συμμετοχή του, μπορεί ο εκπαιδευτικός να ζητήσει ευγενικά από το παιδί αυτό να περιμένει, και να δει αν θα ήθελε κάποιο άλλο παιδί να ακουστεί. Στις περιπτώσεις που παρατηρούμε ένα μη συμμετοχικό παιδί, του δίνουμε χρόνο και, με την παραμικρή ένδειξη συμμετοχής, το ενθαρρύνουμε περαιτέρω. Η **βλεμματική επαφή** είναι πολύ σημαντική για να ανιχνεύουμε κάθε διάθεση διάδρασης και να την αξιοποιούμε.

Αν προκύψει κάποια στιγμή **συναισθηματική ένταση ή συγκίνηση** από κάποιο μέλος της ομάδας μπορούμε να **διακόψουμε**. Συστήνεται να δίνεται χρόνος για μια κατ’ ιδίαν συζήτηση με το παιδί που δυσκολεύεται, μετά την ολοκλήρωση της δράσης.

Στην περίπτωση που ένα μέλος της ομάδας **τείνει να λειτουργεί διασπαστικά**, προσπαθούμε να του αναθέσουμε έναν **μικρό ρόλο** μέσα στην ομάδα π.χ. να μετράει τον χρόνο, ή να μοιράζει το αντικείμενο (μπαλάκι) σε όποιο παιδί μιλάει, ή να σημειώνει σε μεγάλα χαρτιά διάφορα παραγόμενα της δράσης. Αν το κρίνει βοηθητικό ο εκπαιδευτικός, μπορεί να καθίσει δίπλα του.

5. Διαχείριση προκλήσεων

Ανάλογα με τη σύνθεση της κάθε τάξης ή ομάδας και τις δεξιότητες των εκπαιδευτικών που συντονίζουν τις προτεινόμενες δράσεις, ενδέχεται κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους να παρουσιαστούν δυσκολίες στη διαχείριση καταστάσεων, στάσεων ή αντιδράσεων μαθητών.

Καθώς οι θεματικές των συναντήσεων και ο προτεινόμενος τρόπος προσέγγισής τους άπτονται σημαντικά του εσωτερικού κόσμου των εφήβων ή μπορεί να σχετίζονται με ιδιαίτερα βιώματα τους ή δυσκολίες τους και να τους προκαλούν έντονη **αμηχανία ή ανησυχία**, είναι πιθανό ορισμένα παιδιά να μην επιθυμούν να συμμετάσχουν σε ορισμένες προτεινόμενες ενέργειες και αυτό χρειάζεται να γίνει σεβαστό. Είναι επίσης πιθανό ορισμένα παιδιά να μην αντιμετωπίζουν με σοβαρότητα ορισμένες από τις προτεινόμενες ενέργειες.

Σε κανέναν δεν ασκείται πίεση, και αν κάποιο παιδί έχει ανάγκη να μη συμμετέχει σε μια δραστηριότητα ή να σιωπήσει, ή και να εκφράσει την αντίρρησή του, του δίνεται η δυνατότητα, χωρίς να ασκηθεί κριτική, ή να του γίνει μομφή. Επίσης, συμφωνείται ότι αν κάποιο παιδί επιθυμεί να απευθυνθεί κατ' ιδίαν στον συντονιστή κατά τη διάρκεια της δράσης ή στο διάλειμμα, είναι ελεύθερο να το κάνει.

Αν μέσα από κάποια συζήτηση ή δραματοποίηση εξελιχθεί **σύγκρουση ή παρεξήγηση** ανάμεσα σε μέλη της ομάδας, ο συντονιστής “παγώνει” τη διαδικασία και δημιουργεί χώρο για ευπρεπή ανταλλαγή απόψεων με στόχο την αλληλοκατανόηση, την ενσυναίσθηση και την επίτευξη ειρηνικής επίλυσης της διαφοράς, ακόμη κι αν αρχικά αυτό φαίνεται δύσκολο να επιτευχθεί.

Σε όλες τις περιπτώσεις, προτείνεται να δίνεται σύντομος **χρόνος σιωπής και σκέψης**, ώστε τα μέλη της ομάδας να βρίσκουν τον βέλτιστο τρόπο διαχείρισης της δυσκολίας. Μπορεί επίσης να βοηθήσει μια κατ' ιδίαν συζήτηση των παιδιών που έχουν βρεθεί σε δύσκολη κατάσταση, με τον συντονιστή της δράσης, μετά τη διεξαγωγή της, και εφόσον το επιθυμούν τα παιδιά, να παραπεμφθούν για να συζητήσουν εκτενέστερα το βίωμά τους ή συναφείς σκέψεις και συναισθήματά τους με επαγγελματία ψυχικής υγείας, αν υπάρχει στο σχολείο.

Σε περίπτωση μεγάλης **έντασης ή φασαρίας** από την πλευρά μαθητών είναι προτιμότερο ο εκπαιδευτικός, χωρίς φωνές ή ένταση, να **δώσει χρόνο** στην ομάδα να ‘ηρεμήσει’ και να επανέλθει στη διαδικασία. Δεν είναι χρήσιμο να ‘απειλούνται’ μέλη της ομάδας με τις κλασικού τύπου ‘τιμωρίες-ποινές’ και είναι προτιμότερο να επιχειρείται η προσαρμογή της συμπεριφοράς μέσω της πειθούς. Σε ακραία περίπτωση που χρειάζεται κάποιο παιδί να απομακρυνθεί, συνοδεύεται, και δεν του δίνεται δυνατότητα ελεύθερης κίνησης σε προαύλια κ.λπ., αλλά προτείνεται να παραμένει σε χώρο που αποφασίζεται από τον σύλλογο διδασκόντων.

6. Επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών των μαθητών / μαθητριών - Ενέργειες

Λόγω της φύσης των δράσεων ενδέχεται κατά τη διάρκεια διεξαγωγής τους κάποια παιδιά να αναφερθούν δημόσια ή κατ' ιδίαν στους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν, σε επιβλαβείς προσωπικές τους συνήθειες ή σε δύσκολες καταστάσεις που βιώνουν στην οικογένεια ή στην προσωπική τους ζωή. Συχνά μάλιστα οι έφηβοι ζητούν εχεμύθεια σε πληροφορίες που αναδύονται από τέτοιου είδους διαλόγους.

Η συμφωνία για **εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα** προτείνεται σε κάθε ομαδική διαλεκτική σχολική διαδικασία που μπορεί να αγγίζει ευαίσθητα προσωπικά θέματα. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί είναι σκόπιμο να τονίσουν στα παιδιά που συμμετέχουν σε τέτοιες δράσεις ότι:

Α) Όσα διαλαμβάνονται στις συζητήσεις σε ολομέλεια ή σε μικρότερες ομάδες και αφορούν προσωπικές πληροφορίες, δεν μεταφέρονται σε τρίτους, εκπαιδευτικούς, γονείς ή άλλους.

Β) Όταν οι εκπαιδευτικοί ακούσουν ή διαπιστώσουν κάτι ανήσυχο που συνδέεται με την ψυχική υγεία μαθητών τους, έχουν αρμοδιότητα και ηθικό καθήκον να ενεργήσουν, είτε συμβουλευτικά προς τα παιδιά, είτε διαμεσολαβητικά προς άλλα πρόσωπα, ανάλογα με το θέμα.

Γ) Όταν οι πληροφορίες που δίνει ένα παιδί περιλαμβάνουν ή αποτελούν ενδείξεις για τον κίνδυνο της ζωής του ή την διάπραξη κακουργημάτων από τα ίδια ή εις βάρος τους ή τη διάπραξη αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος τους, τότε οι εκπαιδευτικοί έχουν **υποχρέωση ενέργειας**. Δεν χρειάζεται οι εκπαιδευτικοί να περιγράψουν τις ενέργειες αυτές στην τάξη, αλλά να εξηγήσουν στο παιδί ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί έχουν καθήκον ενέργειας για τέτοια σοβαρά θέματα και ότι σε κάθε περίπτωση, πριν την όποια ενέργειά τους, αν χρειαστεί, θα **ενημερώσουν** κατ' ιδίαν τα παιδιά τα οποία τα αφορά.

Για τους παραπάνω λόγους είναι χρήσιμο οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στις δράσεις διαλόγου για την ψυχική ευημερία και ευεξία των εφήβων να έχουν επιμορφωθεί σχετικά, και να έχουν εξασφαλίσει εκ των προτέρων τη συνεργασία τους με ειδικούς ψυχικής υγείας για τον χειρισμό πληροφοριών που ενδέχεται να τους προβληματίσουν.

Σε κάθε περίπτωση, κρίσιμο είναι οι εκπαιδευτικοί των σχολείων που συμμετέχουν σε συναφείς δράσεις να συνεργάζονται και να επικοινωνούν τακτικά μεταξύ τους.

Παράρτημα

A. Ενδεικτικό πρότυπο επιστολής σε γονείς

Αγαπητοί γονείς,

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι το σχολείο μας συμμετέχει στο **«Δίκτυο Ενεργών Σχολείων για την Ψυχική Ευημερία και Ευεξία των Μαθητών/τριών»**, μαζί με σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από διάφορες περιοχές της χώρας. Το Δίκτυο συγκροτήθηκε από την Πρωτοβουλία για την Ψυχική Υγεία Παιδιών & Εφήβων στο πλαίσιο του Προγράμματος Νεανικής Συμμετοχής YES που είναι εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (Α.Π.: Φ.2.2/ ΜΓ/96512/105996/Δ7, 17.9.2024). Περισσότερα για το πρόγραμμα αυτό μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα <https://camhi.gr/el/programma-neaikis-summetohis>. Τα σχολεία που συμμετέχουν στο Δίκτυο υλοποιούν σε ορισμένες τάξεις τις «Δράσεις Διαλόγου» που στόχο έχουν να υποστηρίξουν τους μαθητές και τις μαθήτριες να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους, να ενημερώνονται και να ενδυναμώνονται για θέματα που άπτονται της ψυχικής τους ευημερίας και ευεξίας. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεων διαλόγου δεν γίνεται αναφορά σε προσωπικές καταστάσεις και δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν μαθητές ή μαθήτριες, αν όμως κάποιο παιδί, με αφορμή όσα συζητούνται στην τάξη, θα ήθελε να συζητήσει με ψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό του σχολείου, για θέματα που το απασχολούν, θα του δοθεί κατ' ιδίαν αυτή η δυνατότητα, όπως προβλέπεται από τη σχετική νομοθεσία. Αν για οποιοδήποτε λόγο έχετε αντίρρηση με τη συμμετοχή του ανήλικου τέκνου σας στις δράσεις αυτές, παρακαλούμε να μας ενημερώσετε σχετικά. Σε κάθε περίπτωση είμαστε στη διάθεσή σας για παροχή οποιασδήποτε αναγκαίας διευκρίνισης σχετικά την υλοποίηση των εν λόγω δράσεων»

B. Ενδεικτική ανακοίνωση για τη μαθητική κοινότητα του σχολείου

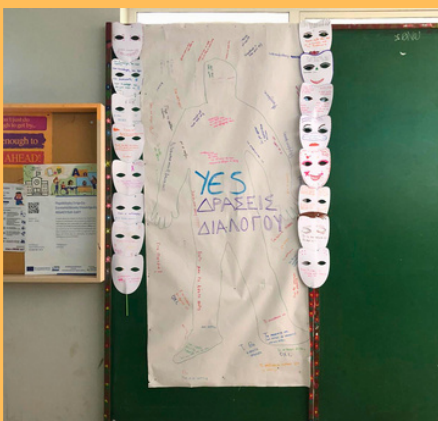
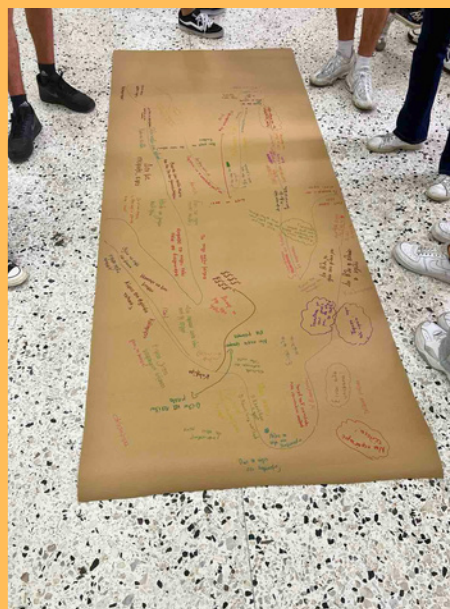
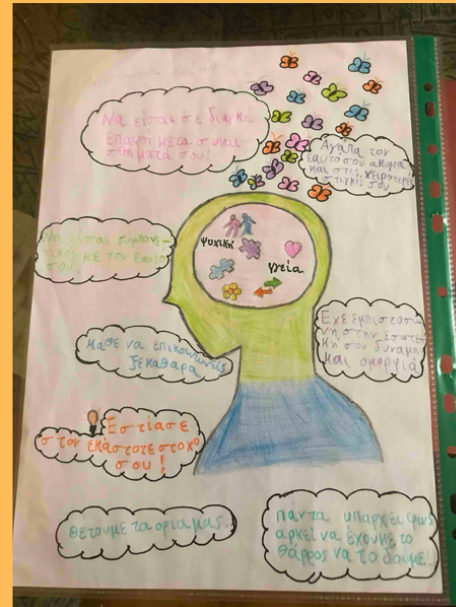
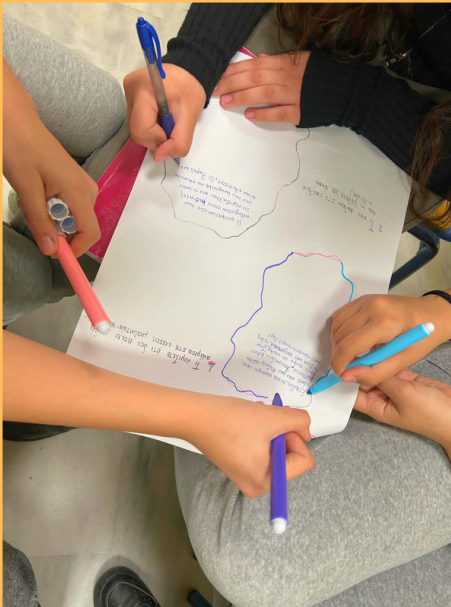
Αγαπητές μαθήτριες, αγαπητοί μαθητές του σχολείου μας,

Σας ενημερώνουμε ότι το σχολείο μας συμμετέχει στο **«Δίκτυο Ενεργών Σχολείων για την Ψυχική Ευημερία και Ευεξία των Μαθητών/τριών»**, μαζί με άλλα σχολεία από διάφορες περιοχές της χώρας. Κατά τη διάρκεια της χρονιάς θα διοργανώσουμε σε ορισμένες τάξεις δράσεις διαλόγου για σχετικά θέματα που σας ενδιαφέρουν και σας αφορούν. Θα θέλαμε να ζητήσουμε τη συνεργασία σας, ώστε οι δράσεις αυτές να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντά σας, αλλά και, αν θέλετε, να προτείνετε και δικές σας ιδέες για σχετικές δράσεις. Στο σχολείο μας έχει οριστεί ως εκπαιδευτικός εκπρόσωπος στο Δίκτυο:

.....

Περιμένουμε τις ιδέες σας και τη συμμετοχή σας για να κάνουμε το σχολείο μας πιο ασφαλές και ενεργό στην προστασία των δικαιωμάτων σας και της ψυχικής σας υγείας, ένα σχολείο που σας σέβεται και σας υπολογίζει.

Οι φωτογραφίες στον Οδηγό αυτόν προέρχονται από Δράσεις Διαλόγου που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία στη Νίκαια, Νέα Σμύρνη, Άλιμο, Καισαριανή, Αγίους Αναργύρους, κατά τη σχολική χρονιά 2024-2025.

© CAMHI Greece

Child & Adolescent
Mental Health
Initiative

Πρωτοβουλία
για την Ψυχική Υγεία
Παιδιών & Εφήβων

Δίνουμε Φωνή στους Εφήβους

camhi.gr

Το Πρόγραμμα Νεανικής Συμμετοχής YES υλοποιείται σε συνεργασία με το Child Mind Institute (Νέα Υόρκη) με αποκλειστική στήριξη από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) στο πλαίσιο της Διεθνούς Πρωτοβουλίας για την Υγεία (ΔΠΥ) του ΙΣΝ.

Διεθνής Πρωτοβουλία
για την Υγεία
Global Health Initiative

ΙΣΝ / SNF

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION

επικέντρο ο άνθρωπος
humanity at the core

Child Mind
Institute